

**GREMO
V NARAVO!**
- neguj gozd, neguj sebe.

Zveza tabornikov Slovenije in strokovni partner **Zavod za gozdove Republike Slovenije** nadaljujeta z vseslovensko akcijo »**Obnovimo slovenske gozdove**«, ki sta jo pričela leta 2014 po hudem žledolomu, v katerem je več kot polovica slovenskih gozdov utrpela veliko škodo. Nadaljevanje in nadgradnjo akcije smo poimenovali »**Gremo v naravo! – neguj gozd, neguj sebe**«, v želji da ljudje spoznajo gozd kot del naravnega okolja, hkrati pa jim želimo ponuditi možnost za zadovoljevanje potrebe po negovanju samega sebe (osebnega miru, harmonije, povezanostjo s samim seboj in drugimi) ter istočasno nadaljevati s pomočjo obnove slovenskih gozdov.

Ponosni smo, da smo akcijo nadgradili v negovalno, saj tako v praksi kažemo naše stremljenje k trajnostnim principom: **gozd namreč nego potrebuje konstantno, tako kot jo potrebujemo tudi ljudje**. Vsakemu udeležencu akcije želimo približati koncept gozda kot prostora miru in harmonije, v katerega se vedno znova vračamo.

Namen pričujoče publikacije, ki izhaja ob ponovitvi vseslovenske akcije, je povedati zgodbo o osnovnih dejstvih o gozdu, ki jih moramo vedno poznati in se po njih ravnati, če naj gozd bogatimo in od njega jemljemo še v časih, ki prihajajo.

HVALA
za pomoč in
podporo.

GREMO V NARAVO!

- neguj gozd, neguj sebe.

GOZD	4
NEGA GOZDA	6
ŽIVLJENJSKI KROG GOZDA	8
DREVESNE VRSTE	10
VLOGE GOZDA	14
REKREACIJA V GOZDU	15
NEGUJ GOZD - NEGUJ SEBE	15
GOZDNI BONTON	16

GOZD

Kaj je gozd?

← GOZD =

Gozd je mnogo več kot le skupek dreves. Gre za **celoto**, sestavljeno iz vseh rastlin in živih bitij v gozdu. Ti hkrati sodelujejo za boljše življenjske pogoje in med seboj tekmujejo za omejena sredstva za rast.

V marsičem je gozd določen z neživimi dejavniki, kot je sestava tal pod njim, količine padavin in drugih geografskih lastnosti. Od tega je odvisno katere drevesne vrste in ostale rastline bodo uspevale v takem gozdu.

A gozd si **ustvari tudi lastno okolje**, saj drevje dvigne vlažnost zraka in upočasni veter, senca krošenj prepreči izsušitev tal in korenine zadržujejo zemljo, da jo padavine ne sperejo. V gozdu je čez dan in poleti hladneje kot na prostem, ponoči in pozimi pa topleje. Vse te omogoča boljše pogoje tako za mlado drevje v gozdu kot tudi za ostale organizme.

Delovanje gozda

Gozd od zunaj prejema **energijo v obliki sončne svetlobe**. Rastline jo uporabijo pri procesu **fotosinteze**, pri katerem **ogljikov dioksid iz zraka** pretvarjajo v **kisik in ogljikove hidrate** s pomočjo vode iz tal. Kisik vrnejo v ozračje, kjer služi dihanju živih bitij, vključno z ljudmi, ogljik pa služi kot hrana, kot gradnik za rast rastline. Velika večina vse mase lesa pride dobesedno iz zraka, kamor živa bitja izdihavajo lastno maso v obliki ogljikovega dioksida.

**OGLJIKOV
DIOKSID!**

+ SONCE
+ VODA
= ...

KISIK!
...

... in
ogljik

Seveda rabijo rastline še druga **hranljiva sredstva**, ki jih **večinoma dobijo iz tal**. Ta **hranila znotraj gozda krožijo**. Korenine rastlin iz zemlje črpajo minerale in druga hranila, ki jih nato porabijo za rast, za tvorbo novih listov, lesa ali plodov. Listje jeseni odpade in se na tleh kompostira, ko se ga lotijo razne bakterije, glive in žuželke. Del plodov pojedjo živali in pozneje raztrosijo seme, del jih zgnije na tleh.

Veliki in mali plenilci pojedjo žuželke in rastlinojede živali. Iztrebki vseh teh se pridružijo odpadlem listju in plodovom v tako imenovanem humusu, kjer se počasi pretvori nazaj v mineralna hranila za rastline. Za kroženje snovi so še posebej **pomembna odmrta drevesa**, ki so tudi v smrti zelo pomemben del gozda. Služijo kot **skladišče hranilnih snovi in vode, dom in hrana** mnogim organizmom ter **zaščita tal in manjših rastlin**.

Ravnesje in motnje

Gozd kot živ sistem skrbi za lastno **dinamično ravnesje**. Sestavni del njegovega življenja so tudi **motnje, na katere se odzove in prilagodi**. Manjše motnje so v gozdu zaradi tega skoraj neopazne. **Ob velikih motnjah** ali ujmah, kot so goloseki, požari, žledolomi ali pa vetroolomi, pa se lahko **stanje odmakne daleč od ravnesja** in ni več lahke poti nazaj. Tla se izsušijo in dež spere hranljive snovi, preostalo drevje postane preveč izpostavljeno vremenu in živali nimajo več kje živeti. Naselijo se druge rastline, ki so bolj prilagojene novim razmeram npr. bolje uspevajo na močni svetlobi, in počasi se vse skupaj zarašča. V takem primeru lahko traja tudi **več generacij dreves oziroma stoletij**, preden se gozd povrne v obliko, podobno tisti pred katastrofo.

V divjini so **ujme normalen del naravnih procesov**, v kulturni krajini pa ljudem lahko povzročijo veliko škodo. Zaradi tega je **ena od nalog nege gozda**, s katerim upravlja človek, **povečati njegovo stabilnost in odpornost**. **S pomočjo majhnih motenj** (uravnavanje zmesi drevesnih vrst v mladju, tako da je primerna rastišču, ali posek posameznih dreves, s katerim pomagamo preostalim drevesom) **zagotavljamo, da je gozd bolj odporen na večje motnje**. To postaja vedno bolj pomembno tudi zaradi prilagajanja na podnebne spremembe, ki prispevajo k večji pogostosti in intenziteti vremenskih ujm in spreminjajo zunanje okolje gozda.

NEGA GOZDA

Kratka zgodovina odnosa do gozda

Človek ima že od nekdaj veliko koristi od gozda. Preko lova divjadi in nabiranja jagodičevja in gob je bil **gozd do uveljavitve poljedelstva pomemben vir hrane**. Les je služil kot **eden glavnih materialov** za gradnjo, za izdelovanje orodja, pohištva in prevoznih sredstev, od vozov do mogočnih ladij, in kot gorivo, za ogrevanje, kuhanje ali industrijo. **Gozd opravlja vrsto ekoloških in socialnih funkcij**.

Velik del svoje zgodovine smo ljudje gledali na gozd kot na neomejen vir dobrin in prostora. **Gozdove smo spreminjali** s sečnjo in drugimi oblikami izkoriščanja, velik del gozdov pa je smo požgali in izkrčili za njive, travnike in pašnike. Zaradi tega je **po svetu le še nekaj pravih pragozdov**, v katerih človek ni pustil svojega odtisa. Mnoge druge pokrajine pa so rezultat obširnega krčenja gozdov od pradavnine naprej (tudi na primer goli sredozemski otoki in škotska višavja).

Šele **ko je v Evropi začelo primanjkovati lesa** kot strateške surovine za gradnjo velikih jadrnic in za energetske potrebe nastajajoče industrije, se je začelo načrtno **raziskovati razvoj gozda** in se **ukvarjati z njegovo načrtno nego**. Današnji gozdovi v Evropi in Severni Ameriki, so **rezultat predpisov o gospodarjenju z gozdovi**, ki so bili sprejeti **od 18. stoletja naprej**, pogozdovanja, zaraščanja krajine zaradi opuščanja paše in bolj intenzivnega poljedelstva na manjših površinah. Pogozdovanje Krasa s črnim borom od sredine 19. stoletja je eden prvih velikih projektov načrtno sanacije degradirane krajine v svetu. **V Sloveniji se površina gozdov od tistega časa skoraj podvojila** zaradi večje gospodarnosti gozdov v primerjavi s pašništvom in zaradi razvoja gozdarske zakonodaje in javne gozdarske službe. Od takrat sta se v naših gozdovih zamenjali ena ali dve generaciji dreves, marsikje pa še najdemo tudi drevesa, ki so bila mlada v času Marije Terezije ali Napoleona.

Cilji in ukrepi nege gozda

Pri negi gozda se ukvarjamo večinoma s **skrbjo za rast dreves**, ki tvorijo osnovo gozdnega ekosistema in krajine. Z nego gozda **krepiamo stabilnost gozda, večamo kakovost lesne mase** in vrednost gozda ter **krepiamo tudi druge splošno koristne vloge gozda**. Gozd negujemo skozi vso njegovo življenjsko obdobje – od vznika do pozne starosti. Ker je življenjski cikel dreves tako dolg v primerjavi z vsakdanjim človeškim tempom, je **nega gozda možna samo na temelju jasnih dolgoročnih ciljev**, se pravi odločitve o tem, kakšen gozd želimo na koncu življenjske dobe sedanjih dreves.

Nega temelji na **pospeševanju pozitivnih lastnosti dreves** in **zaviranju negativnih**. Glede na okoljske razmere, v katerih raste nek gozd, in glede na potrebe po funkcijah, ki naj bi jih ta gozd opravljal, se **odločimo katere drevesne vrste** bomo spodbujali in kakšne lastnosti bomo razvijali pri njih. Nato s **čim manj posegi usmerjamo drevje** skozi različne faze razvoja proti končnim ciljem.

Pri negi imamo uporabljamo različne ukrepe, kot so

- **zaščita** (predvsem ograjevanje mladja ali fizična opora in zaščita posameznih sadik),
- **izbira** (vrst v mladju in kasneje posameznih dreves),
- **vzgoja in drugi ukrepi**.

Zaščito uporabljamo predvsem za **mladje**, ki ga lahko ogrožajo domače ali divje živali. Večje skupine mladja lahko zato ogradimo, v primeru sadnje pa vsako sadiko zaščitimo posebej.

Najpomembnejši ukrep je izbira. Sodobno sonaravno gojenje gozdov temelji na pozitivni izbiri, se pravi na izbiri **tistih vrst in dreves, ki jih želimo videti na koncu življenjske dobe sestoja**. V mladih razvojnih fazah z izbiro **zagotavljamo ustrezno vrstno sestavo** sestoja, v kasnejših fazah pa **izbiralno redčimo** sestoj z namenom da okrepimo njegovo stabilnost in vitalnost, in da prirastek lesa koncentriramo na najboljših drevesih. Izberemo tista drevesa, ki so **zdrava in najbolj izpolnjujejo lastnosti, ki jih iščemo**, in jim pomagamo z **odstranitvijo njihovih neposrednih konkurentov**. Tako jim **namenimo več prostora**, s čimer jim omogočimo močnejšo rast in povečanje stabilnosti. Pri redčenju se tako ne ukvarjamo z zaostalimi, nekakovostnimi, bolnimi ali poškodovanimi drevesi.

Preden se lotimo kakršnega koli posega v gozd, ga moramo dobro spoznati. Pri tem moramo biti pozorni na **kakovost in zdravje dreves**, hkrati pa tudi na njihovo vlogo v primerjavi z bližnjimi drevesi in na strukturo celotnega gozdnega sestoja. Drevo je lahko **vladajoče**, v zgornji plasti, in **določa rast sosednjim drevesom**, ali pa je **podrejeno** drugim in **čaka na svojo priložnost**, da se vzpne bližje soncu. Vse to vpliva na predvideni prihodnji razvoj dreves. Veliko nam pove velikost in razvitost krošnje, njegovo zdravstveno stanje oziroma morebitne poškodbe, oblika in debelina debla ter količina grč ali drobnih vej.

ŽIVLJENJSKI KROG GOZDA

VSA SEMENA		- propadejo
		- pojedjo živali
SEMENA, KI VZKLIJEJO		- vzklijejo, a odmrejo
		- zrastejo v drevesa

Na gozdna tla vsako leto pade **na milijone semen različnih dreves**. Večina propade zaradi neprimernih pogojev ali pa služi kot hrana različnim žuželkam in glodavcem. Vseeno jih vzklije po nekaj sto tisoč na hektar, od katerih preživijo le najbolj vitalna in vsakokratnim pogojem najbolje prilagojena bodoča drevesa.

Mladje

Mladje se razvija naprej v t.i. **zeliščnem sloju**, med manjšimi rastlinami, ki prekrivajo gozdna tla, in v **grmovnem sloju**. Pri tej velikosti so še pogosto hrana za srne, jelene ali gamse. V negovanem gozdu skrbimo za cele skupine mladja naenkrat in **odstranjujemo le očitno slabe primerke**. Poskrbimo za zeleno zmes vrst dreves in skrbimo, da imajo **dovolj prostora ter svetlobe za rast**. Odstranjujemo travo, vzpenjavke ali grmovje, ki jim zapirajo možnosti za nadaljnji razvoj. **Skrb** za takšen gozd je **zamudna** in mora biti **pogosta**, saj močno vpliva na poznejše faze. Trud vložen na začetku se z obrestmi povrne pozneje.

Gošča

Po petih do desetih letih, odvisno od senčnosti odraslega sestoja, mlado drevje dovolj zraste, da začne **tekmovati med seboj za svetlobo in prostor za korenine**. Tej razvojni fazi pravimo **gošča**. **Najkakovostnejši primerki** na najboljši podlagi se povzpnejo nad ostale in **tvorijo zgornji sloj** sestoja, kjer imajo najboljše pogoje za še večjo rast. **Spodnji sloj**, ki se razvija v senci zgornjega sloja, pa ostane **podrejen** in posamezna drevesa lahko po več desetletij čakajo na priložnost, da bi prodrla navzgor. Negovalci **zmerno posegajo v zgornji sloj** in z odstranjevanjem direktnih tekmecev skrbijo, da imajo **izbrana drevesa dobre pogoje za rast**. Pri tem skrbijo tudi za **zmes drevesnih vrst** in še vedno **odstranjujejo plezalke ter grmovje**, ki jemlje svetlobo in hranila drevescem.

Vse skupaj

V trajnostno gospodarjenjem gozdu so v **ustreznem razmerju vedno prisotne vse razvojne faze gozda**. V nekaterih gozdnih tipih (npr. bukovi ali hrastovi gozdovi) so prostorsko ločene, v drugih (npr. mešan gozd bukve, jelke in smreke) pa se lahko prepletajo hkrati v istem delu gozda in predstavljajo različne sloje, ki se med seboj dopolnjujejo in hkrati čakajo na primeren trenutek, da se dvignejo višje. Tak gozd imenujemo **prebiralni gozd**.

Mlado drevje

Ko **premer debel** mladega drevja doseže okoli **10 cm** takšen sestoj imenujemo **letvenjak**. Krošnje postanejo bolj izoblikovane in debela najhitreje **rastejo v višino**. Sedaj se že bolje vidijo iskane pozitivne lastnosti dreves in začne se izvajati **izbiralno redčenje**, pri katerem strokovnjaki izberejo drevesa, ki bodo **nosilci sestoja** do konca njegove življenjske dobe in odstranijo **njihove neposredne konkurente**. To prinese večjo stabilnost gozdu in izboljšal kakovost rasti. Podobno se nadaljuje pri **drogovnjaku**, kjer je **premer debel med 10 in 30 cm**.

Odraslo drevje

Za drevesa lahko rečemo, da so odrasla, ko dosežejo **končno višino in rastejo predvsem še v debelino**. Takemu sestoju se strokovno reče **debeljak**. Skrbniki gozda **prepuščajo naravi svojo pot**, le občasno odstranijo še kakšno drevo. Ta drevesa so lahko sedaj stara že **sto let in več** in so v svojih najboljših letih. To so drevesa, ki odvržejo **na milijone semen in tako pripravljajo novo generacijo gozda**. Ko se v krošnjah pojavi vrzel in na tla pride dovolj svetlobe, bodo semena vzkliła in življenjski krog se bo začel znova. Vrzel lahko nastane naravno, ko se podre eno ali več starih, velikih dreves. Lahko pa je posledica načrtnega pomlajevanja, kjer **odstranjujemo odrasla drevesa tako, da omogočimo in uravnavamo razvoj mladega sestoja**.

DREVESNE VRSTE

z iglicami v skupkih/brstih na veji

dolge in trde iglice

Črni bor (do 10 cm dolge ostre iglice, ki rastejo v parih, sivo do črno lubje)

Pinus nigra – za rast potrebuje veliko svetlobe in toplote, glede hranilnosti tal in vlage pa ni zahteven, tako da pogosto raste na izpostavljenih prisojnih strminah ali pa na uničenih tleh, kjer z svojimi iglicami popravlja in bogati podlago. Zaradi goste krošnje je občutljiv na snegolome. Zaradi odpornosti so črni bor uporabili za pogozdovanje Krasa, kjer danes tvori večino gozdov.

Rdeči bor (4 - 7 cm dolge trde iglice, v parih, temnejše na eni strani, rumeno-rdeče lubje)

Pinus sylvestris – zelo trpežna in skromna drevesa ter zato pogosto pionirska vrsta, ki začne s procesom pogozdovanja na poškodovanih tleh. Uspeva lahko od morja do gorske gozdne meje in dobro prenaša mraz, sušo in vročino, rabi le dosti svetlobe. Kot les se zaradi odpornosti na vodo uporablja za ladijske pode in jambore, drugače pa tudi za gradnjo in pohištvo, saj je njegovo gostota zelo odvisna od pogojev za rast.

mehke iglice

Macesen (mehke svetle iglice, ki odpadejo jeseni, sivo lubje)

Larix decidua – visokogorski iglavec, ki jeseni održe svoje mehke iglice. Rad raste na bolj hladnih, vlažnih legah v redkih skupkih na kamniti podlagi. Veje rastejo vodoravno iz debla, manjše vejice s skupki iglic pa visijo navzdol, saj so pretanke da bi držale težo. Iglice so spomladi svetlo zelene, poleti potemnjijo, v jeseni pa postanejo živo rumene preden odpadejo. Les je težek in prožen ter zelo trpežen in oporen na vremenske vplive. Svež je rumenkast ali rdečkast, na soncu pa počasi zbledi v značilno sivo ali srebrno barvo, ki spominja na kamen.

Drevje najlažje delimo na listavce in iglavce, znotraj teh dveh skupin pa jih prepoznamo predvsem glede na obliko listov in lubje.

IGLAVCI: drevesa z listi v obliki ozkih, ostrih iglic, lubje je razdeljeno na ploskve/luske, smola ščiti les pred boleznijo in zajedavci ter daje značilen vonj, imajo storže

z iglicami vzdolž veje

Smreka (enobarvne kratke iglice okoli celotne veje, rjavo lubje)

Picea abies – gorska vrsta, ki naravno raste od 900 - 1500m nad morjem, vendar so jo zaradi sposobnosti pomlajevanja na travnikih in pašnikih ter uporabnosti lesa v preteklosti pogosto načrtno sejali in sadili izven naravnega okolja. Potrebuje nekaj svetlobe, v nižinah in na toplem uspeva tudi v senci. Občutljiva je na sušo, ki ji zmanjša proizvodnjo smole in jo naredi ranljivo na podlubnike/lubadarje. Ogrožajo jo tudi močan veter, saj ima precej plitve korenine, moker sneg, zaradi široke in goste krošnje, in onesnaženje zraka in tal. Zaradi vseh teh dejavnikov se jo danes ponavadi goji v mešanem gozdu, saj je smrekov les še vedno zelo priljubljen zaradi majhne teže in vsestranskosti uporabe, kot gradbeni material, za pohištvo, za papir in izdelavo glasbil.

Jelka (spodaj bele/srebrne iglice samo v eni ravnini na veji, rjavo-sivo lubje)

Abies alba – podobno kot smreka raste v višjih legah, a ima globlje korenine in je bolj odporna na senco. Jelke se povežejo med sabo preko korenin in simbioze z glivami in lahko tudi 150 let čakajo na boljše pogoje. Boljše korenine pomenijo, da so manj občutljive na veter, niso pa tako odporne na mraz kot smreke, podobno pa je občutljiva na sušo. Les je podoben smrekovemu, je preprost za obdelavo in lahek, hkrati pa jo cenijo čebelarji, saj je vir hojavega medu. Hoja je drugo ime za jelko in čebele nabirajo mano z iglic jelk, ki jo izločajo uši in kaparji iz delno predelanega lesnega soka.

LISTAVCI: zelo raznoliko drevje z listi, ki jih pozimi odvržejo, in različnimi plodovi, od sadja do orehov. V nadaljevanju jih najprej delimo glede na lubje ali skorjo in obliko listov. Tudi lubje dreves z gladkim lubjem s starostjo razpoka ali pa se lupi, vendar je razlika vsaj na višjih delih debla in vejah očitna. Liste po obliki delimo na enostavne/cele, deljene in sestavljene, poleg tega pa pa še glede na gladkost ali nazobčanost roba lista.

gladko lubje

enostavno/celo listje

gladek rob

Bukev (gladek, ovalen list)

Fagus sylvatica – najbolj razširjena in gospodarsko zelo pomembna drevesna vrsta v Sloveniji, saj se les uporablja za drva in celulozo, boljši pa je primeren za pohištvo in parket. Značilno sivo gladko lubje bukve je občutljivo na sonce, lahko dobi opekline, tako da uspeva bolje v senci in potrebuje precej vlage.. Njihov plod je žir, ki se uporablja za hrano živali ali pa za pridelavo olja.

nazobčan rob

Gaber (dvakrat nazobčan, ovalen list)

Carpinus betulus – je vrsta nižin in gričevja, v južni Evropi raste na bolj senčnih legah. Prenaša poplavna tla, pa tudi zmerno sušo. Senco prenaša skoraj tako dobro kot bukev, a ne dosega velikih dimenzij. Poleg tega s svojimi listi izboljšuje tla. Ima močno sposobnost odganjanja iz panja. Njegov les je trd in gost, uporablja se za kurjavo in za posebne izdelke, npr. ročaje orodja in kuhinjske deske.

Divja češnja (večji nazobčan ovalen list)

Prunus avium – cveti z izrazitim belim in dišečim cvetjem, ki popestri gozdno pokrajino in oznanja začetek pomladi. Je prednik domačih, udomačenih češenj in obrodi malo manjše plodove. Za rast rabi bolj sončen in tople kraj in ne mara suše. Pri starejšem drevju se lubje začne luščiti v trakovih. Pri poškodbah tvori značilno gumo, ki zaščiti rano. Les je zelo cenjen zaradi svoje lepote in se uporablja za izdelavo pohištva in glasbil.

deljeno listje

Gorski javor (dlanast list z gladkim robom)

Acer pseudoplatanus – mlado drevje ima sivkasto gladko lubje, ki se pri starejših lupi v velikih krpah. Potrebuje bogata tla in bolj vlažno in senčno lego, najdemo ga v grapah in bukovih gozdovi v gorah. Zaradi tega se mnogi gozdnati vrhovi v Sloveniji imenujejo Javornik. Plodovi so značilno krilati, pri padanju se vrtijo in jadrajo v počasnih spiralah zaradi česar so jeseni priljubljena igrača otrok. Les lahko doseže izjemno visoko vrednost, če je zrasel na poseben način in ima valovito drobno strukturo. Tak les se uporablja za zelo drag okrasni furnir ali pa izdelavo glasbil npr. kitar in violin.

sestavljeno listje

Veliki jesen

(pernato sestavljen list iz manjših suličastih lističev)

Fraxinus excelsior – raste od nižin do gorskega pasu in ga pogosto najdemo skupaj z javorjem, saj potrebuje bogata tla s precej vlage. Les je zelo trden in elastičen, tako da se uporablja za izdelavo športne opreme npr. smuči in kot tehničen les.

hrpavo ali razbrazdano lubje

enostavno/celo listje

drobno nazobčan rob

Črni gaber (ovalen list)

Ostrya carpinifolia – manjše drevo s skoraj črno, razbrazdano skorjo, ki uspeva na revnih tleh na sončnih in toplih legah, kjer dobro prenaša sušo. Les je pretrd za kaj drugega kot drva.

Lipa (srčast list)

Tilia platyphyllos – slovensko nacionalno drevo in ena najpopularnejših drevesnih vrst pri nas. Pogosto jo srečamo izven gozda, saj daje veliko in prijetno senčnato krošnjo na prostem. Njeni cvetovi se zaradi zdravilnih lastnosti nabirajo in sušijo za čaj, hkrati pa so zelo medonosni za čebele. Les je lahek, mehak in dišeč ter se uporablja v mizarstvu in rezbarstvu.

Breza (rombast list)

Betula pendula – s svojim značilnim belim lubjem s temnimi brazdami se breza pojavlja na robovih gozda, kjer dobi dovolj sonca in se s svojo nezahtevnostjo in hitro rastjo širi na še tako skromna tla. V Beli Krajini s praprotjo tvori poseben tip gozda, stelnik. Ko cveti, proizvede veliko cvetnega prahu, da obarva vse na rumeno in povzroča preglavice tistim z alergijami. Les je lahko zelo uporaben in posebno primeren za kurjenje v kaminu, saj ne prasketa, poka ali spušča kaj dosti dima.

Brest (jajčast list z širšim delom pri konici lista)

Ulmus glabra – drevo s temno sivim lubjem, ki je navpično razbrazdano, in enakomerno porazdeljenimi vejami. Rad ima vlažna rastišča. Les je cenjen in bresti veljajo za lepa drevesa, a so vedno redkejši v gozdu, saj jih uničuje holandska bolezen, glivična okužba iz Severne Amerike.

deljeno listje

Hrast (pernato krpat list)

Quercus robur & petraea (Dob & graden) – mogočni hrast potrebuje za rast bogato zemljo, veliko vlage in dosti sonca. Hrastov les je ob primerni rasti zelo cenjen zaradi svoje trdnosti in obstojnosti, še posebej v vodi. V preteklosti se je uporabljal za izgradnjo trupov ladij in za pilote na blatnih tleh in v vodi kot na primer na Ljubljanskem Barju ali v Benetkah. Želod je pomembna hrana za gozdne živali, od veveric do divjih prašičev.

močno nazobčan

Pravi kostanj

(veliki suličasti listi z dolgimi konicami)

Castanea sativa – pogosta drevesna vrsta v bližini naselij, ki je že od rimskih časov priljubljena zaradi plodov. Potrebuje veliko vlage, toplote in nekaj sonca. V takih pogojih lahko odraslo drevo pridelava nekaj sto kilogramov kostanjev, ki so hrana tako za živali kot tudi priljubljena jesenska poslastica, pa naj bodo kuhani ali pečeni. Le previdno ga moramo spraviti iz zelo bodičaste ježice. Les je zelo obstojen, a težaven za obdelavo, zato se največ uporablja za kole v sadjarstvu in vinogradih in za stebre za elektriko. Danes težko najdemo drevo, ki ga ni napadel kostanjev rak. Zaradi tega se njihovo število močno zmanjšuje.

VLOGE GOZDA

Poleg **proizvodnje lesa** gozd opravlja vrsto drugih funkcij. Predstavlja **življenjski prostor** za divje živali, ptice in rastline, v njem lahko **nabiramo užitne rastline in gobe**, **uravnava vodni režim in varuje tla** pred erozijo, **preprečuje zemeljske in snežne plazove** ter padanje kamenja s strmih pobočij, **uravnava lokalno podnebje in čisti zrak**, **skladišči ogljik** iz atmosfere in s tem **upočasnjuje globalno segrevanje**. V današnjem času je v Sloveniji, kot eni izmed najbolj gozdnatih držav, gozd še posebej pomemben zaradi **lepote značilne gozdne krajine, turizma in rekreacije**.

Gozd je odličen prostor za sprostitev, za odklop od vsakdanjega vrveža v mestih in dobrodošla sprememba glede na celodnevno bolščanje v ekrane ali papirje. Gozd dojemamo z vsemi čuti saj predstavlja naravno okolje človeka, v katerem se počutimo domače in sproščeno. Razgibanost okolice z vsem drevjem in grmovjem v prijetnih barvah je odlična sprostitev za oči. V gozdu se oddaljimo od hrupa civilizacije, ki je pogosto vir stresa, in lahko uživamo v petju ptic in šelestenju vetra skozi krošnje. Čist in vlažen zrak v gozdu nam povrne občutek vitalnosti. Vse skupaj pa ustvari zelo sproščujoče, včasih kar meditativno, ozračje, kjer lahko v miru premlevamo in predelamo še tako težke misli.

REKREACIJA V GOZDU

Rekreacija v gozdu ima pri nas bogato tradicijo in vrsto različnih oblik. Od preprostega **sprehoda**, do **planinarjenja**, kjer se poti velik del vijejo skozi takšne in drugačne gozdove. Taborniki velik del svojih aktivnosti izvajamo prav v gozdovih in **tabornike v starosti od 12 do 15 let imenujemo gozdovniki**, saj je pomemben del **taborniškega učenja povezan prav z gozdom**. Razširjeno je **nabiranje gozdnih plodov in gob**, v gozdu se odvija **večina lova**, pa tudi **ribolov** na stiku gozd z vodami. V novejšem času je popularno tudi **kolesarjenje in tek** v gozdu, pri čemer gozd predstavlja razgiban in zanimiv teren, ki je ob primerni opreми tudi bolj varen in prijazen od asfaltiranih površin.

Če pri rekreaciji v gozdu upoštevamo predpise, gozdni bonton in smo uvidevni do drugih obiskovalcev in prebivalcev gozda, nam gozdovi nudijo skoraj neizmerne možnosti za doživetja.

NEGUJ GOZD - NEGUJ SEBE

Odnos do gozda oziroma narave je pogosto **odsev našega odnosa do sebe**. Tako kot pri gozdu, se moramo tudi pri sebi zavedati, da **smo celovita živa bitja, ki nismo določena le z zunanjimi dejavniki, kot so zrak, hrana in voda, temveč si skozi življenje razvijamo tako telesne kot duhovne lastnosti**. V mladosti za razvoj posameznika skrbi družina, šola in vzgojne organizacije, kot na primer taborniki, odrasli pa sami nosijo odgovornost za svoje zdravje in počutje. **Tako človek kot gozd se najbolj izoblikuje v mladosti**, a v vseh obdobjih lahko po načelih nege **poskušamo krepiti naše pozitivne lastnosti in zavirati negativne**. Ko se primerjamo z gozdom, **posameznika ne moremo obravnavati kot drevo, ki je predmet naravne izbire ali izbire gozdarja, temveč kot celoten sestoj, kot živ sistem v dinamičnem ravnovesju**. Na tak način lahko nega gozda predstavlja navdih za nego posameznika, pa naj bo to s pomočjo opazovanja gozda, aktivne rekreacije ali skrbi za določen del gozda.

GOZDNI BONTON

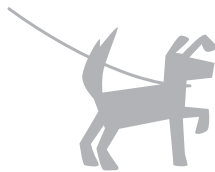
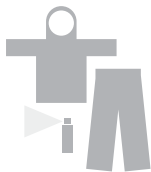
Gozd je naše **naravno bogastvo od katerega smo odvisni vsi**. Za lastnika gozda je predvsem **vir materialnih dobrin, ekološke in socialne funkcije** gozda pa koristi celotna družba. V skladu z Zakonom o gozdovih ima v Sloveniji, podobno kot v skandinavskih državah, **vsakdo pravico do neškodljivega dostopa do gozda**. To pomeni, da je **dostop do gozdov prost**, vsak obiskovalec pa ima tudi dolžnost, da **gozd spoštuje** in da **ne povzroča škode** gozdu ali lastniku gozda. Naše obnašanje v gozdu naj bo rezultat spoštovanja predpisov in zdrave pameti, da bo obisk gozda prijeten tako za nas kot za gozd in vse njegove prebivalce.

Gibanje po gozdu

Po gozdu se ponavadi **giblamo po pešpoteh, stezah ali cestah**. Pretikanje po brezpotju veliko bolj naporno in zamudno ter v nekaterih primerih tudi nevarno, saj so gozdna tla pogosto neravna in polna skritih ovir, veliko večja pa je tudi verjetnost neprijetnega srečanja z živalmi, pa naj bodo to klopi ali medvedi. Za gibanje po gozdu moramo biti **primerno opremljeni**, kar pomeni primerne čevlje, ki so zaprti in nudijo dovolj oprijema in podpore stopalu in gležnju. Dobro je tudi imeti dolge hlače, saj nas ščitijo pred trnjem in vejevjem, če so svetle barve se na njih tudi prej opazi klope. V gozdu je pogosto hladneje kot na prostem, tako da so dobrodošle tudi jakne.

Če imamo v gozdu sabo tudi **psa, ga moramo imeti pod stalnim nadzorom**, najbolje na vrvici. Večina psov ima nekaj lovskega nagona, ne pa tudi lovskega znanja. Če uidejo nadzoru se zgodi da tekajo za divjadjo, kar jo v najboljšem primeru prestraši in utruji. V najslabšem pa lahko psi divje živali ranijo ali, predvsem mladiče, tudi ubijejo. Še posebej pomembno je **paziti na psa na področjih, kjer živijo medvedi**. Pes lahko sreča medveda in ga razjezi, potem pa se pes vrne k lastniku po pomoč in lastnik nehote postane tarča medvedje jeze.

Nabiranje gob, plodov, jagodičevja, cvetja in ostalega zelenja je omejeno s predpisi. Načeloma lahko vzamemo le toliko, kot rabimo **za lastno uporabo**, ne smemo pa nabirati za pridobitne namene.

Gozdne živali

Od gozdnih živali so v Sloveniji **najnevarnejši klopi** (lat. *Ixodes ricinus*), majhni paraziti, ki se prehranjujejo s krvjo sesalcev in lahko prenašajo **lymsko boreliozo** ali pa **klopni meningoencefalitis**. Pred njimi se zaščitimo s svetlimi oblačili z **dolgimi rokavi in hlačnicami in z repelenti**. Po vsakem obisku gozda pa moramo opraviti **pregled telesa**, in **odstraniti klope**, ki še lezejo ali so se morda prijeli. **Če je klop odstranjen v prvih 12 urah, je verjetnost okužbe veliko manjša**. Obe bolezni sta nevarni, tako da se je ob prvih znakih okužbe treba **zglasiti pri zdravniku**. Klopi se najraje skrivajo v **visoki travi ali grmovju**, od koder lahko prežijo na mimoidoče sesalce. Žrtev kloпов so tudi domače živali, kot so psi in mački, zato jim je dobro dati sredstva proti kloptom in jih redno pregledovati.

Druge gozdne živali se pred človekom umaknejo, saj so jih tisočletja lova naučila, da smo lahko nevarni. Izjeme so lahko **živali s steklino**, ki je pri nas že precej redka, a vseeno **smrtno nevarna**. Stikom z na videz krotkimi divjimi živalmi se zato izogibamo. **V primeru ugriza takoj poiščemo zdravniško pomoč**.

V gozd ne sodijo

Motorna vozila sodijo le na za to določene ceste, saj lahko povzročijo **veliko škodo na mehkih gozdnih tleh in koreninah drevja**, da o hrupu in vplivu na živali sploh ne govorimo.

Za sabo **ne puščamo smeti**. Smeti niso le grde, večina današnjih odpadkov se ne razgradi v kaj hranljivega. Ponavadi **razpadejo v škodljive snovi**, ki lahko zastrupljajo tla in okolico. **Gozd je tudi vir čiste vode**, zato je še bolj pomembno, da ne služi kot odlagališče.

Ogenj zna biti **nevaren za gozd**, še posebej v **sušnih obdobjih in na občutljivih območjih** kot je Kras, tako da je kurjenje dovoljeno le **na primerno pripravljenih in zavarovanih kuriščih**. Tudi na takih kuriščih moramo **ogenj nadzorovati in pred odhodom popolnoma pogasiti**.

Literatura

- Prah, J. et al. 2015. Nega gozda: danes za jutri. Ljubljana, Zavod za gozdove Republike Slovenije.
- Mlinšek, D. 1968. Sproščena tehnika gojenja gozdov na osnovi nege. Ljubljana, Poslovno združenje gozdnogospodarskih organizacij.
- Brus, R. 2008. Dendrologija za gozdarje. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- Diaci, J. 2006. Gojenje gozdov. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- Leibundgut, H. 1982. Die Aufforstung. Paul Haupt, Bern, Stuttgart.
- Mayer, H. 1984. Waldbau auf soziologisch-ökologischer Grundlage. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York.
- Pushpam K. 2010. The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) Ecological and Economic Foundations. Earthscan, London, Washington.

Kolofon

Gremo v naravo! – neguj gozd, neguj sebe

Pripravila: Zveza tabornikov Slovenije, nacionalna skavtska organizacija

Uredniki: Jernej Stritih, Jurij Stritih, Andrej Breznikar

Ilustracije, oblikovanje, prelom: Petra Grmek

Založila: Zveza tabornikov Slovenije, nacionalna skavtska organizacija

Za založnika odgovarja: Živa Novljan

Naklada: 1000 izvodov

Tisk: Garamond d.o.o.

Ljubljana, oktober 2016

TABORNIKI

ZAVOD za GOZDOVE SLOVENIJE